

Az unitárius ifjuság szerepe a többi keresztény ifjuság soraiban.

— Konferencia-beszéd Budapesten. —

II.-ik közlemény.

Tévedne az, aki pusztán az ifjuság érdekével magyarázná a föld népéhez való fordulást. Ennek sokkal mélyebb lelki alapjai vannak. Mig a kalmár elszakad a minden élet alapjától, a földtől, addig a paraszt megtartja azt az éltető kapcsolatot. S mig a kereskedő népek a földtől való elszakadás után rendesen Istentől is elszakadnak, addig a paraszt általában az istenes világnézet legerősebb támasza marad. *Nem mintha ez az összefüggés szükségszerű volna, de kísértésszerű és a valóságot tükröző.* Az ember a testi jólét, az arany birtokában mindig abba a szönyü válságba jut, hogy mefeledkezik a jólét adójáról az arany igazi uráról: Istenről. Az ember bátran lehetne az arany ura s lehetne a jólét zavartalan birtokosa, ha nem feledkeznék meg az örök igazságokról. De mefeledkezik s ilyen időkbek következnek be a szörnyü szenvedések, a kultúra aláhanyatlása, az életnivó sülyedése, a tömegnyomor. Összedöl a hazugságokon épülő kártyavár, hogy az ember ujra kezdje, hátha meg tudja építeni az uj házat az igazságok alapján. Mi most egy összeomló világ aláhulló cserepein, majd falain, majd oszlopain állunk s előlről kell kezdenünk mindent, hogy tisztességesebben, istenesebben próbáljunk meg mindent s ha ez egyszer sikerülne, mienk lehetne a jólét, mienk lehetne az arany, már ugyse használnók életünk megrontására, hanem csak muzeumaink diszítésére, vagy talán hasznos dolgok készítésére.

Az uj nációnálizmus ebből a filozofiai — vallásos meggondolásból avagy kényszerüségből fog a primitiv életformák felé fordulni.

Az unitárius ifjuság szerepe a többi keresztény ifjuság soraiban.

Mert hisz az ujjáépítést csak alól lehet kezdeni, fent csak ideig-óráig toldozni-foldozni lehet. Ha tehát az új nacionálizmus örül a merkantil életforma bukásának, ezt nem azért teszi, mert olyan nagy öröm lefelé sülyedni az életnívóban, hanem mert *olthatatlan vágyat érez szellemekben felemelkedni*, de ezt a felemelkedést nem lehet másképp megszerezni csak szenvedésekkel, csak az életnívónak leszállításával. Ezt nem értik még Amerikában, ezért rángatódznak hisztérikusan, ha egy új jóléthullámról hallanak új vezetőik beszédeiből, pedig hát a prosperity-nek vége van, a merkantil szellem iszonyú haláltusát él át s ami most szemünk előtt foly: bankok önmagukba zárkózása, a nagy gazdagok öngyilkossága, vagy csufos futása, tömegek végtelen nyomora, nem más mint a kapitálizmus „dasse macabre“-ja, amelynek képekben való megörökítéséhez Dürernek vésőjére volna szükség.

Az új nacionálizmus minket magyarokat előnyösen érint, mert mi agrárnép vagyunk. De a merkantil népek közt is voltak mindig egyének, kisebb-nagyobb csoportok, amelyek nem szakadtak el az örök igazságtól, mert minden kalmárságuk dacára is megőrizték az érintkezéseiket a mindenek alapjával: Istennel. S viszont az agrárnépek is, különösen az utóbbi időkben, annyira befolyása alá kerültek az ujkori gondolkodásnak, hogy sok hazugság, sok szenny rakódott le lelkükre s igazán csak mellüket verhetik a merkantil népekkel együtt.

Egyszóval alapos tisztogatásra, a hibáknak, a bűnöknek felismerésére, egy nagy önmagábanzésre van szüksége az egész európai kultúrának, ha meg akar menekülni a hazugságokban való megsemmisüléstől. S mi unitáriusok, mi hiszünk a megtérés lehetőségében. Mások ám akarják ezt az egész kérdést: az új nacionálizmus kérdését üldözésekkel, kegyetlenkedésekkel, durvasággal, erőszakoskodással megoldani, mi tudjuk, hogy ez mit sem használ. Egyedül csak a befelé fordulás, önmagunk rendbehozása, a felvilágosító munka, a hibák, a bűnök feltárása, *az ifju nemzedék elméjének a mult előítéleteitől való megszabadítása, egy új nemzetgazdaságtan és egy új, a római joggal szembehelyezkedő törvénykönyv szerkesztése és végrehajtása*, ezek azok az eszközök, amellyel a merkantil szellemet megtörhetjük s ha teljesen meg nem is szüntethetjük, de jelentőségét és súlyát a minimálisra csökkenthetjük. Ilyen filozofiai és jogi eszközök sokkal hatékonyabbak és a megtéréshez

Az unitárius ifjúság szerepe a többi keresztény ifjúság soraiban.

sokkal inkább vezetnek, mint azok a faji elmékedések, amelyeket ha valaki komolyan vesz, azt se tudja végeredményben, hogy melyik nemzetnek a fia vagy leánya.

Nekünk hinnünk kell abban, hogy minden egyén Istennek gyermeke s így örök üdvösségre van teremtve s nekünk minden ember örök üdvösségén kell dolgoznunk még a nemzeti életben is. Így tanítja ezt Jézus, akinek számára az ő nemzete és az ő nemzeti érzése is csak eszköz volt Istenország megépítésére.

S ezzel elérkeztünk problémakörünk második szeletéhez: az újjáébredő vallásossághoz. Azt mondják, hogy minden út Rómába vezet, de ez bizonyára a mai nyelvre lefordítva csak azt jeltheti, hogy minden kérdés végeredményben ugyanis elvezet a vallás kérdéséhez. Mert aki idáig nem tudja vezetni a problémákat, az befejezetlenül hagyja a gondolatépületet, bármely körből meritse is mondanivalóját. A nemzeti eszme is önmagán tulra mutat, ha azt a maga mélységébe akarjuk megragadni.

2. *A vallásos érzés* lesz az eljövendő új korszak lelki világának, igazi benső lelki kultúrájának a koronája. A vallás az életnek legmélyebb, legrejtettebb jelensége, amelynek sorsa ma még kevésbé tisztultan áll előttünk, mint a nácionalizmusé. De hiszen a történet menetére is érvényes az a mondás: könnyüről a nehézre, nehézről a nehezebbre. S mi volna a materializmus mocsarában bukácsoló ember számára nehezebb, mint egyszerre átlendülni a vallás tisztult magasságába. De hogy ezen a téren is megtörténtek az első lépések, melyeket napról-napra, évről-évre szép lassan követnek a többiek, azt bizonyítja az ifjúság mind nagyobb érdeklődése a vallási kérdések iránt.

O. Spengler korunk egyik legnagyobb gondolkodója „Gép és ember“ című művében rámutat arra az óriási változásra, amelyen a technikai civilizáció az ifjúság magatartása következtében keresztül fog menni. Ugyanis ahhoz, hogy a technikai berendezkedésünk fennmaradjon, legalább is olyan mérvű érdeklődésre volna szükség a technika iránt, mint amilyen volt az elmúlt utolsó ötven évben az ifjúság soraiban. „De évtizedek óta az összes nagy és régi iparországokban ez mindinkább megváltozik... Az ember egyszerűbb, a természethez közelebb álló életformák felé fordul. Kísérletek helyett sportol, gyűlöli a nagyvárosokat, menekülni akar a lélek-

Az unitárius ifjuság szerepe a többi keresztény ifjuság soraiban.

telen tevékenység kényszeréből, a gép rabszolgaságából, a technikai szervezés hideg és tiszta atmoszférájából. Éppen az erős, az alkotó tehetségek fordulnak a tudománytól és a gyakorlati problémáktól a tiszta szemlélődés irányába. Okkultizmus és spiritizmus, India filozófiái, keresztény, vagy pogányszinezetű metafizikai tépelődések — melyeket a darvinizmus idején lenéztek — bukkantak újra fel. Az Augustus-korabeli Róma hangulata ez. Életuntságból elmenekülnek a civilizáció elől, primitív földrészekre, csavargáshoz és öngyilkossághoz. *A született vezérek menekülése a gép elől megkezdődött* “

Igy tárja fel megdöbbenő realitással a jelen képét ez a nagy gondolkodó s a jelenképe valósággal jóslat az eljövendő kor számára. Az ember megunta a testi jólét folytonos keresését, nem talál többé semmi izgatót abban, hogy a természet erőit hatalma alá hajtsa, egyelőre csak a mult csömöre üli meg gyomrát s magát kerülve, valami mást keres, ami feledtesse a tegnapi mámorát s a mának fejfájását, de holnap már ismét önmaga felé fog fordulni, jobbik énjé felé, amely visszakapcsolhatja őt a nagy mindenségbe, amellyel eddig ellenséges lábon állt és utat nyithat neki a természet világába, melynek ő is tagja, sőt nemes tagja; barátja, aki szeretettel hajol alá a virághoz és gyönyörködik a levegő énekeseiben; királya, mert hiszen a szellem koronáját az ő fejére tette az Alkotó; de egyszersmind szolga is, alázatos szolgálója az örök törvényeknek, amelyek életet és halált osztogatnak, amelyeknek szemlélete és megértése az első lépcső, amelyen az isten az embert az Ő megismerése felé elvezeti. Így az ember megint az lesz, aminek a Teremtő szánta: a természet legszebb virága, aki lelkének kinyílásával a kék eget akarja mosolygóbbá és az örökkévalóság levegőjét illatosabbá tenni.

Ez a nagy önmagunkraeszmélés, a belső kérdéseknek feszegetése az oka annak, hogy ifjú írók tollából mind több regény, költemény jelenik meg, amely az örökkévaló nagy kérdésekkel foglalkozik s ha talán elavult vallási formákban és dogmákban nem is találhatják meg lelkük nyugalma, de meg kell találniok és meg is találjuk a régi dogmák örök tartalmában, amelyeket csak meg kell tisztítani avult külsőségeiktől, hogy felfedezzük bennük az ember örök problémaállítását és örök feleletét, amely mindig ugyanaz, habár új formában, új fogalmazásban, új nyelven, az ifjuság nyelvében, az ifjuság szemén keresztül nézve jelenik ez meg.

Az unitárius ifjúság szerepe a többi keresztény ifjúság soraiban.

Az új vallásosság természetesen különbözni fog az elmúlt idők vallásosságától. Mert a kapitalizmus korának nincs is igazi vallásossága, hanem inkább csak egyháziassága. Az egyházat úgy tekintik, mint kitűnő eszközt, amellyel tömegeket lehet kézben tartani. Hiszen a tömegekben még élt a régi vallásosság maradványa, amely templomlátogatásra ösztönözte őket s mily nagyszerű alkalom ez arra, hogy az engedelmesség szent kötelességével visszaélve az istennélküli uralkodó osztály magá iránti engedelmességre szoktassa az embermilliókat. A vezetők közül pedig azok, akikben már egy szemernyi istenhitt sem élt, akik a leghüségesebben áldoztak az Aranyborjunak, azok is eljártak kötelességből a templomba, hogy lássák őket, hogy előhaladásukat biztosítsák, vagy hogy „példát mutassanak“ a népnek. Mondanom sem kell, hogy ez nem vallásosság, hanem vallástalan, sőt istenellenes egyháziasság, ami mindenkor a farizeusok főbűne s amelynek legfőbb ellensége Jézus. Ez az egyháziasság mit sem tud a vallásosság csálhatatlan jeleiről: az elmélyedésről, az állandó bibliaolvasásról, a lelki könyvekbe való elmerülésről, szóval a mai ujjáéledő igazi vallásosság legfontosabb tevékenységéről. Ezért ürülnek ki mindinkább a templomok s ezért tűnik fel idejétmúltnak, korszerűtlennek a lélek legizgatóbb, örök problémája: az Isten.

Az új vallásosságban mindez megváltozik. Isten és ember viszonya a vallásos egyénnek égető belső kérdése lesz, amelyet valamiképpen meg kell oldani. Az új, modern vallásosság ismét megragadja a Bibliát, a századok ősi kegyes irodalmát s azok segítségével próbál rendet teremteni a jelen élet értelmetlenségében és zűrzavarában. Ez az elmélyült, töprenkedő vallásosság az igazi, nem pedig az, mely megrendeli a vasárnapi templomlátogatást, ha lelki szükséglet az, ha nem, s amely a társadalmi előnyök megcsillogtatásával akar Istennek (?) híveket szerezni. *Ezt a kalmárszellemű, kapitalista önzésen alapuló egyháziasságot az ifjúságnak, mélyen meg kell vetni, mint amely keresztény emberhez nem illik, de annál hatalmasabban kell küzdeni azért a vallásosságért, amely az aranynak undorító fénye nélkül, belső nagy szükségességből, megrendítő roppant komolysággal akar minden embert életének nagy kérdéseire figyelmeztetni*

Az ilyen vallásosság mindig tiltakozni fog az ellen, hogy idegen erők használják fel ütőkártyának vagy nyeregnek, amellyel a

tömegek hátát megülhetik. Erre éppen a kapitalista világ utmutatása nyomán most törekszik egy ujjászülető nacionalizmus, azonban az új nacionalizmus ma még a kapitalista világ sok régi vonását hordozza magán s ezek közül való ez a törekvés is. A vallás nem állhat nacionalista ideológia szolgálatába, hanem *éppen a nacionalizmusnak van égető szüksége arra, hogy a vallás örökkévaló szent tanaihoz igazodjék.* Ugyanis más igazság nincs, csak az örök lelki igazságok s ez oly hatalmas erő, oly hatalmas szikladarab, hogy ahhoz vagy alkalmazkodni kell, vagy összetörnünk szörnyű rázuhanásunkban. Erre előbb-utóbb rá fognak jönni mindazok, akik ma még azt hiszik, hogy a vallás csak arra jó, hogy tömegeket maradtalanul szállítson a más hatalmas ideológiák számára.

Most még csak egy kérdésre szeretnék unitárius, azaz evangéliumi szempontból fényt vetni. S ez nem más, mint a nemzeti és vallásos érzés viszonya. Szögezzük le mindjárt azt, hogy ez a két érzés soha nem állhat ellentétben. Ahol ez mégis megtörténik, ott az egyik eszme tulkapásáról, vagy talán mindkettőnek hatalmi viszályáról van szó s ez bizony nagy baj, mert azt jelenti, hogy nem valami szellemi értelemben fogják fel e nemes eszméket, hanem nagyon is materialista, önző módon. Mert csak ily esetben jöhet ez a két, különben igen nemes érzés egymással viszályba.

Fel szokták vetni azt a kérdést is, hogy a két érzés közül melyiknek van elsősege az emberi életben. Mielőtt erre a kérdésre felelnék, mindenek előtt szegezzük le azt a tényt, hogy életemet és összes eszményeimet, céljaimat Istentől kaptam. A nemzeti eszmények is az isteni akaratba való beilleszkedés által kapják meg végső szentelődésüket és az isteni akarat pecsétje nélkül önmagukban nézve értelmetlenek. Isten ugyanis engem teljes és tökéletes szellemnek szeretne látni s ezért küzd értem a világtörténelem folyamán. De itt ebben a határok közé szorított földi létben én nem lehetek több, mint egy nemzet és egy felekezet tagja s még jó, ha legalább ez tudok becsülettel lenni. Tehát csak buzgó unitáriusként és becsületes magyarként élhetem le földi életemet s ezt a kettős eszményt meg nem haladhatom, amíg ennek a földnek vagyok a lakosa. Ha tehát a *tényt* akarja valaki megállapítani, azt a kérdést tevén föl előttem: Mi vagy előbb: magyar-e vagy unitárius, egyszerűen azt fogom neki felelni; a kérdést nem értem, mert mind a kettő egyszerre vagyok.

Az unitárius ifjuság szerepe a többi keresztény ifjuság soraiban

De ha értékmérőként, az örökkévalóság szempontjából akarják a kérdést előttem feltenni, akkor a fogalmazás nagyon rossz, mert így kell feltenni a helyes kérdést: mi az élet végső értelme: nemzeted, fajod földi élete, vagy az Istennél elrejtett egyéni örök élet. S erre a kérdésre a felelet nem lehet kétséges. Aszerint fogunk felelni rá, hogy mit tartunk a végső valóságnak. Aszerint fogunk felelni rá, hogy van-e hitünk Istenben és az örökéletben, vagy nincs.

Ha van hited, akkor így fogsz felkiáltani boldogan: Tied vagyok Istenem egészen, én szegény ember, Te utánnad sóhajtozom, míg itt bujdosok e földi téreken s szívem te utánnad eped, míg megváltott lélekként Hozzád vissza nem talállok. Segíts el a Te országodba, de addig míg ezt elérem, add meg, hogy becsületesen, tisztán, nemesen járhaszak azokon a földi utakon, abban a nemzetben, abban a felekezetben, amelyet Te ajándékoztál minden földi gyermekednek.

Dr. Iván László.

Az új világ küszöbén.

Második és befejező közlemény.

A munkástársadalom körén kívül élők alig sejtik azt a mérhetetlen erkölcstelenséget, amely az emberi társadalomban a termelés, az emberi előretörés körében elterjedt.

A nagytőke a maga módja szerint, a szervezett munkásság a munka jutalmát az amerikaiizálás, sztájkok, a termelő eszközökben okozott károk és más csalafintaságok útján igyekszik kikényszeríteni.

A háboru utáni állapotok arra mutatnak, hogy a nagytőke nemzetközi tud maradni, ellenben a *munkásság nemzetközisége* — a Népszövetség becsületes elgondolásán nyugvó szabályozáson túl — *nemzetiségi elv előretörése folytán széttöredezett*, s a munkásság ma nem is lehet sors-adta rendelése szerint más, mint *nemzeti munkásság!*

Minden kultúra *szűkebb keretben* csak nemzeti lehet és semmi nemü magasabb emberiség nem fejlődhetik ki másként, mint a nemzeti közösség keretében.

Engelbert szerint: Minden kultúra nemzeti, *a szocializmus és nemzeti gondolat* tehát nemcsak hogy nem ellentmondások, hanem szükségképen összetartozók.

Erre csak azért mutaték rá, hogy a mi munkásságunk fölismerje, hogy a munkanélküliség rettenetes nyomorán a nemzetköziség nem segít.

A világtőke a hatalmas, nagy államok imperiálista politikáján át igyekezett és törekszik a kisebb államokat, tár polgárai szabad egyénekként élnék, gazdasági rabszolgaságra juttatni, a nemzetközi nagy kölcsönök kamatait a polgárok nyomorából és véres verejtékéből is kipréselni, ha rongyokban jár is a nép.

E célt a világtőke a világgazdasági módozatok útján kívánja elérni s ezért a kisállamok a szabadkereskedelem elvével szemben